

Radošo personu riska uztvere sociālā nodrošinājuma garantiju jomā

Sandra Brīgsa, Anda Laķe

Rīgas Stradiņa universitātes doktorantūra, Latvija

Ievads. Ekonomiskās krīzes un globalizācijas ietekmes dēļ Latvijā un pasaulē ir mainījusies darba tirgus struktūra. Aizvien vairāk darba attiecībās sāk parādīties darba devēju vēlme iedzīvotājus nodarbināt nepilnu darba laiku vai ārštata darbinieku statusā. Radošās personas ir viena no nodarbināto grupām, kuras ienākumi ir neregulāri un kuri lielā mērā ir visu minēto tendenču ietekmēti. Patlaban ir izteikts politiskais atbalsts veidot radošo profesiju darbības specifikai atbilstošu politisko un normatīvo vidi, tostarp pilnveidojot vispārējās sociālās aizsardzības garantijas radošajās profesijās individuāli nodarbinātajiem. Līdz ar to nepieciešama informācija par radošo personu pašreizējo sociālā nodrošinājuma līmeni, kā arī radošo personu attieksmi pret ilgtermiņa sociālajiem riskiem un valsts iesaisti to mazināšanā. Sekmīgi funkcionējošas sociālās apdrošināšanas sistēmas priekšnosacījums ir abpusēja – gan apdrošinātās personas, gan arī valsts – sadarbība un savstarpēja uzticība.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir apzināt radošo personu priekšstatus par potenciālajiem sociālajiem riskiem un to pašreizējā sociālā nodrošinājuma pašnovērtējumu, kā arī gūt priekšstatu par esošo un vēlamu valsts atbalstu radošajām personām. Dati tika iegūti ar dziļo interviju palīdzību, kā arī veicot radošo personu elektronisko aptauju, kurai tika izstrādāta vidējas struktūrētības pakāpes anketa.

Rezultāti. Iegūtie rezultāti liecina, ka radošo personu attieksme pret valsti ir neviendabīga. Daļa respondentu atzīst, ka valstī samazinājies radošās personas prestižs un līdz ar to arī valsts atbalsts, tomēr to sniegtais viedoklis būtiski atšķiras atkarībā no pārstāvētās kultūras nozares. Uz būtiskiem riskiem norāda fakts, ka tādu valsts garantēto sociālo pakalpojumu trūkumu kā slimības lapas izņemšana, dekrēta atvaļinājuma saņemšana, maternitātes / paternitātes pabalsta saņemšana, pensijas saņemšana un bezdarba pabalsta saņemšana ir izjūtuši gandrīz 50% respondentu. Turklāt radošām personām ir lielāka iespēja nokļūt sociālā nodrošinājuma riska grupā, ja profesionālā darbība notiek tikai uz projektu laiku un netiek maksāti nodokļi, kuru maksāšanu kā problemātisku zemā un neregulārā atalgojuma dēļ atzinuši 53% respondentu. Liela daļa respondentu atzīst, ka nav ieinteresēti maksāt nodokļus, tajā pašā laikā uzskatot, ka valstij ir pienākums rūpēties par viņu ilgtermiņa sociālo risku mazināšanu.

Secinājumi. Valsts sociālo risku mazināšanā nepieciešams izmantot kompleksas atbalsta formas atbilstoši radošo personu attieksmei pret sociālās apdrošināšanas sistēmu kopumā un piemērojot tās sociālā nodrošinājuma riska cēloņiem. Nodokļu nemaksāšanas gadījumā visiedarbīgākie būtu sociālās atbildības stimulēšanas un motivēšanas mehānismi, kas piemēroti tieši radošajām personām. Sociālo integrāciju un līdzdalību stimulējoši instrumenti būtu visefektīvākais veids, kā iemantot uzticību un nodrošināt saikni, kā arī ciešāku komunikāciju starp radošajām personām un pārvaldošajām institūcijām.